

Сьогодні основним напрямком розвитку України є європейський напрямок. З кожним днем наша країна все більше інтегрується у європейський простір, тому ми маємо бути підготовлені, що можливо найближчим часом до нашого типу ментальності почнуть інтегруватися європейські риси ментальності, можливо навіть ті, які зовсім не притаманні для нас. Але позитивним є те, що у нашій країні та країн Європи є дуже багато спільних рис менталітету. Об'єднуючою рисою для української та європейської ментальностей є працелюбність. Любов до праці у європейців сприймається як необхідна умова для успіху і прослідковується протягом усього життя. Що стосується українців, то найбільшу працелюбність і результативність вони демонструють за наявності гарної мотивації. При її наявності українці стають працелюбніші у декілька разів. Іншою рисою є шанування своїх культурних традицій, мови та поваги до прав людини. Однак повагу до людини та її прав ми почали виховувати не так давно, європейці у цьому напрямку прогресивніші за нас. Ще одна об'єднуюча риса – це повага до релігії. Українці є дуже релігійною та терпимою нацією. Ми з повагою відносимося до представників інших релігій. Все ж таки ми маємо велику кількість спільних рис з європейською ментальністю, тому сміливо можемо вважати себе частиною європейської сім'ї.

В. К. Лур'є, студентка,

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Національна ідентичність як певні інтегровані, узагальнені й об'єднані самосвідомості індивідів – одне з ключових питань у формуванні сучасної української політичної нації. Нація, як група людей, яка мала спільне минуле, в теперішньому часі формується ідеями, що спрямовані в «спільне майбутнє». Проте визначення напрямку руху потребує врахування об'єктивно та суб'єктивно зумовлених обставин сучасних світових тенденцій, важливим елементом яких є поняття «сприйняття себе в оточуючому світі». Передусім це питання набуває своєї актуальності в ході євроінтеграційних процесів і об'єктивних впливів європейської ідентичності. Відповідно виникає необхідність зіставлення та типологізації української національної ідентичності

з можливостями та перспективами співіснування європейської ідентичності в Україні.

Спочатку потрібно дослідити, що собою являє європейська ідентичність. Європейський Союз поступово оформлюється після завершення Другої світової війни на межі двох концептуальних дискусій щодо інтеграції – наднаціональної та міждержавної. Рушійними чинниками, які змушують колишніх конкурентів співпрацювати – зміна геополітичних реалій. Як результат, сьогодні ЄС – утворення, рівень інтегрованості якої зростає. І хоча сьогодні ЄС має вирішити ряд суттєвих питань, передусім пов'язаних з виходом Великої Британії з ЄС та економічною кризою, він усе ж залишається найамбітнішим в історії проектом, який відіграє дуже важливу роль у світовій політиці. Проте досі чітко не визначена політико-правовий статут ЄС, і, відповідно, для європейців дискурс визначення ідентичності досі залишається наріжним.

Зазвичай виокремлюють три варіанти формування європейської ідентичності: перший – національна ідентичність (через історичні міфи, єдність суспільно-політичних принципів та навіть євросимволізм); все це спрямовано для підкреслення спільної соціокультурної ідентичності. Друга стратегія – це впровадження наднаціональної системи права з обов'язковим визнанням його пріоритетності національними правовими системами. Європейська правова система забезпечує громадянам європейських країн не лише основні права і свободи, а й специфічні (на трудову міграцію, вільне пересування капіталів і послуг, соціальне забезпечення). Третя модель – запровадження нової форми громадянства – європейської, що існує поряд із національним громадянством і створює можливості захищати та реалізовувати свої права, звертаючись не лише до національного парламенту чи суду, а й до європейських структур. При цьому додатковий характер європейського громадянства, який доповнює інститут національного, органічно вписується в єдину нині існуючу систему побудови ЄС.

Елементами європейської ідентичності вважають спільне історичне й культурне коріння, економічні та соціальні цілі, демократичні ідеали. Відповідно виникає питання: як тільки європейські громадяни відчують політичний вплив ЄС на своє життя, то чи автоматично з'являється зв'язок між національною та європейською ідентичністю? Деякі вчені заперечують таку можливість, оскільки наголошують на тому, що тип прив'язаності між ЄС та його громадянами має інший характер за своєю суттю. Євросоюз не є національною державою, а новим видом політичного утворення, і відповідно виникає «неемоційний» тип зв'язку, а як засвідчує досвід, саме емоційні зв'язки формують національну ідентичність. У літературі також можна зустріти думку, що якщо ряд переваг та вигод європейці можуть суто механічно отримати від інтегро-

ваних структур, то емоційні зв'язки можуть виникнути, вочевидь, лише під тиском нових загроз. С. Гантінгтон у своїй праці «Війна цивілізацій» зазначав, що коли виникнуть реальні критичні загрози європейськості як такої, то можливість її ліквідувати буде пов'язана лише з інтегрованими інституціями. У результаті має з'явитись нове почуття належності до єдиного цілого, яке б створило перевагу над належністю до окремої держави.

В Україні ситуація з умовами формування, чинниками, структурою та типологією національної ідентичності є відмінною від тієї, що властива європейським суспільствам. Адже через складну історію проблема ідентичності української нації є значно глибшою. На жаль, у нашому суспільстві панує стереотипне сприйняття щодо різних регіональних типів національної самосвідомості, яке полягає в тому, що найбільш суттєвою вбачається проблема діаметрально протилежного бачення минулого регіональними підгрупами української нації, невиправданого апелювання політиків до контраверсійних історичних свідомостей, й відповідно виникнення різних поглядів на перспективи розвитку України як держави і нації. На жаль, до проголошення Україною незалежності наша країна не мала досвіду суспільної практики буття в жодній з форм української національної державності. Фактично початок процесу формування саме української національної свідомості припадає для більшості населення цих регіонів тільки на сучасний період.

З проголошенням української державності розпочинається новий етап формування української нації та національної ідентичності як державної нації. У зв'язку з цим перед суспільством постало питання визначити національну ідею як теоретичну основу консолідації національної спільноти.

Сьогодні в Україні національна ідентичність спирається на два типи патріотизму: на етнічній та громадянській основі. При цьому варто зазначити, що якщо множинність етнічних самосвідомостей не несе загрози національному суспільству (за умови забезпечення рівних прав та можливостей їхньої самореалізації), державі загалом, то множинність національних свідомостей може постати як реальна загроза національній спільноті, що може проявитися у відцентровості, можливості зовнішніх впливів, дезінтеграції суспільства, слабкій позиції у світовій політиці, внутрішній нестабільності та обмеженими можливостями свого розвитку.

Питання ж співвідношення української та європейської ідентичностей полягає у тому, що українське суспільство ще не пододало внутрішніх протиріч, отже, потребує, насамперед, внутрішньої інтеграції. Забезпечити це можливо за сприяння політичної еліти, держави, а актуалізувати сам процес творення – за допомогою загроз, у процесі подолання яких народиться спільна, «об'єднана» історія. Хоча в історії європейської інтеграції і є приклади «модернізації», коли декілька націй, з різних міркувань доцільності, були

прийнятті до ЄС, перспектива оминуті процес подолання насамперед внутрішніх протиріч вважається досить незначною, адже тоді буде порушено логічний історичний процес.

З огляду на стан сучасних подій перспектива повної євроінтеграції залишає актуальними три теоретичних варіанти розвитку ідентичності в Україні: перший – європейський (прийняття основних засад та демократичних цінностей ЄС), другий – етноцентричний (ізоляціоністський), третій (найменш вірогідний, але можливий) – неорадянський (антиукраїнський за суттю, москвоцентричний). Кожен із варіантів як має можливості бути реалізованим, так і несе певні суттєві загрози для наявної ситуації.

Таким чином, перспективи набуття українським суспільством рис європейської ідентичності носять як об'єктивний характер (через запровадження суспільних практик і цінностей, властивих європейцям, долучення до європейського освітнього, соціокультурного та економічного простору), так і суб'єктивний (тільки-но розпочатий процес формування національної ідентичності і відповідно поки ще неінтегральний стан національної самоідентичності). На жаль, чинні суб'єктивні характеристики ідентичності заважають українській політичній нації зайняти рівноправне місце серед європейської спільноти, тому аби не зберегти підпорядкованість та вторинність, мають бути здійснені значні зусилля для формування власної сталої національної свідомості.